

Til: Justis- og beredskapsdepartementet

Vår dato 16.oktober 2023
Deres dato: 16.juni 2023
Vår referanse Tobias Bang-Hansen
Deres referanse 23/2619

Innspill til høring om NOU 2023:17 – Nå er det alvor, Totalberedskapskommisjonen

Fornybar Norge viser til Justis- og beredskapsdepartementet invitasjon av 16.06.2023 om høringsinnspill til NOU 2023:17 – Nå er det alvor, Totalberedskapskommisjonen.

Innledningsvis vil Fornybar Norge påpeke at kommisjonens rapport, og spesielt kapittel 14, gir en god virkelighetsbeskrivelse av norsk kraftsektor og de utfordringer og muligheter vi som samfunn står ovenfor. Som kommisjonen selv skriver under punkt 14.5.3 må det gjennomføres et nasjonalt løft for å sikre nok tilstrekkelig fornybar energi. Fornybar Norge vil i denne sammenheng påpeke, at det for næringen er avgjørende med rammevilkår som er tilpasset de målene regjeringen har satt. Videre må rammevilkår for å bygge mer nett raskere, og utnyttelse av dagens strømmnett mer effektivt, på plass.

Fornybar Norges overordnede kommentarer til kommisjonens utredning og anbefalinger:

- Fornybar Norge støtter kommisjonen i at beredskap for bortfall i energiforsyningen er et av de viktigste grepene som kan gjøres for å ivareta samfunnssikkerheten, og at det må gjennomføres et nasjonalt løft for å sikre tilstrekkelig fornybar energi fremover i tid.
- Fornybar Norge mener det er avgjørende at slik beredskap er dimensjonert for hele krisespekteret.
- Vi ser behovet for å styrke kraftforsyningsberedskapen, blant annet gjennom utvidelse av KBO-ordningen.
- Vi ser behovet for å gjennomgå ansvar og oppgaver ved anstrengte kraftsituasjoner, inkludert rasjonering.
- Fornybar Norge mener KILE-ordningen har fungert godt i en tid der man har sett en jevn økning i forbruk. Det er derimot mer usikkert om ordningen fungerer i henhold til formålet i en tid med svært stor etterspørsel etter nettkapasitet, samtidig som ledetider for å bygge nytt nett har økt.

- Fornybar Norge støtter kommisjonen i at dagens forvaltningsmodell for elsikkerhet ikke er god nok, og at arbeidet Justis- og Beredskapsdepartementet initierte i 2021 må gjenopptas.
- Gitt den anstrengte sikkerhetspolitiske situasjonen mener Fornybar Norge at det er viktig at overføringskapasiteten internt i Norge styrkes, og elektrisk kraft til norsk olje- og gassproduksjon i beredskapssammenheng er av avgjørende betydning for sikker leveranse av olje- og gass.
- Fornybar Norge har gitt hørings svar på regjeringens forslag til en ny styringsmekanisme for forsyningsikkerhet for strøm, og henviser til dette.
- Fornybar Norge støtter at det må utarbeides dimensjonerende scenarioer for hendelser som kan ramme energisektoren og at det bør vurderes tiltak for å sikre god egenberedskap i virksomheter med kritisk samfunnsfunksjon ved utfall i kraftforsyningen.
- Fornybar Norge er enig med kommisjonen i at myndighetene må gjennomføre tverrsektorielle vurderinger av samfunnets digitale risiko og at det må etableres en strategi og en egen langtidsplan for nasjonale digitale infrastrukturer.
- Det må stilles krav til beredskapsmessig samarbeid mellom aktørene i ekomsektoren og kraftsektoren for å sikre tilgjengeligheten til kritiske digitale tjenester.
- Fornybar Norge mener det er avgjørende at kritisk personell knyttet til energientreprenørene og leverandørene identifiseres og inkluderes i listene over aktører med samfunnskritisk funksjon.

Fornybar Norges kommentarer til enkelte deler av rapporten

14.3 Drivstofforsyning

I Nærings- og fiskeridepartementets arbeid med å etablere en prioriteringsordning for drivstofforsyning er det avgjørende at kritiske brukere i kraftforsyningen identifiseres og hensyntas. For å kunne utføre vedlikehold og reparasjoner er aktørene i kraftnæringen avhengig drivstoff til kjøretøysmateriell i alle deler av krisespekteret. Med dagens helhetlige utfordringsbilde, og gitt den anstrengte sikkerhetspolitiske situasjonen, er det viktig at selskapene innen kraftproduksjon, energientreprenører, leverandørindustri og nettselskaper raskt og sikkert kan rykke ut og rette feil. Fornybar Norge viser i denne sammenheng også til vårt innspill til Statens vegvesen sitt Forslag til endring av forskrift 20. desember 2022 nr. 2384 om utslippskrav til kjøretøy ved offentlig anskaffelse til veitransport (nullutslippsforskriften kjøretøy).

14.4 Kraftforsyning

Fornybar Norge mener at kommisjonens beskrivelse av dagens kraftsystem og beredskap er god. Samtidig ser vi at kraftsystemet kommer under press med et minkende kraftoverskudd og tilgjengelig kapasitet i strømmettet. Samfunnet skal elektrifisere fossilt energibruk og samtidig legge til rette for ny

grønn industri og næring. Dette innebærer behov for å sette konkrete mål om ny produksjon med rammevilkår som bygger opp under disse.

Behovet for nytt nett er prekært. Statnett melder i sine områdeplaner at det i stort er fullt over hele landet. Dette innebærer at mange forespørsler om kapasitet til forbruk og produksjon, som vil bidra til å nå Norges klimamål, får beskjed om at dette ikke er mulig før 2035 – 2040. De lange ledetidene både for å bygge nett og produksjon må reduseres.

Fornybar Norge har i vårt «*Veikart for fornybærneringen mot 2030*» foreslått at det som hovedregel bør innføres en tidsfrist for myndighetenes saksbehandling av ny kraft og nytt nett på maksimalt tre år.

14.4.3 Forsyningssikkerhet for strøm

Forsyningssikkerhet er kraftsystemets evne til å kontinuerlig levere strøm av en gitt kvalitet til sluttbrukere, og handler om i) energisikkerhet, ii) effektsikkerhet og iii) driftssikkerhet. Som kommisjonen påpeker, er forsyningssikkerheten i kraftsystemet i utgangspunktet god. Norge har normalt et overskudd på kraft gjennom året, i tillegg til at vi har god utvekslingskapasitet mot utlandet og kan importere kraft i tørre år.

Det planlegges betydelige investeringer på samtlige nivå i strømmettet, hvilket også vil bidra til bedre forsyningssikkerhet. Samtidig er det en stor utfordring med lange ledetider for å bygge transmisjonsnett og regionalt distribusjonsnett. Digitalisering av prosessen, mer ressurser til NVE og tøffere prioriteringer vil bidra til å avhjelpe her. Men myndigheter, bransje, næringsliv og forbrukere har et ansvar når det gjelder å bidra konstruktivt for å sikre at vi får fornyet dagens strømmettet. Flere aktører har startet initiativ for å sikre god samhandling og dialog mellom aktørene.

Forsyningssikkerheten og leveringspåliteligheten i Norge er som kommisjonen skriver svært god i fredstid. Oppetiden på nettet er 99,99%, i år uten ekstremvær. Driftssikkerhet handler om kraftsystemets evne til å motstå driftsforstyrrelser uten at det blir avbrudd, frekvens- eller spenningsavvik. Hyppigere ekstremværehendelser vil kunne påvirke leveringspåliteligheten fremover. Vi ser at store nedbørsmengder med påfølgende ras mm, utfordrer dagens kraftsystem og vil få føringer for hvordan installasjoner bygges fremover i tid. I tillegg må kraftsystemets evne til å motstå driftsforstyrrelser også dimensjoneres for de øvre deler av krisespekteret.

Fornybar Norge mener KILE-ordningen har fungert godt i en tid der man har sett en jevn økning i forbruk. Det er derimot mer usikkert om ordningen fungerer godt nok i henhold til formålet i en tid med svært stor etterspørsel etter nettkapasitet, samtidig som ledetider for å bygge nytt nett har økt. Strømnettutvalget pekte på at Statnetts driftspolicy burde justeres til å ta noe større risiko, altså ikke lengre drifte etter N -1 prinsippet, men N-0,x. Dilemmaet er å kunne koble på noen flere kunder som kan

bidra både til økt verdiskaping og reduksjon av fossil energibruk, samtidig som risiko for utfall vil øke, med påfølgende tap for samfunnet. Her ser nettselskapene og Statnett nå både på forbedringer i gjenoppretting, men også å ta i bruk ny teknologi og dele data i større utstrekning, noe som kan øke kunnskap om hvilke sikkerhetsmarginer man har i driften.

Som kommisjonen påpeker viser de fleste framskrivninger at Norge kan få et strukturelt underskudd på kraft i nær fremtid, noe som kan gjøre Norge mer sårbart i tørre år. For å sikre tilstrekkelig fornybar energi, mener kommisjonen at det må gjøres et nasjonalt løft, i tråd med anbefalingene til Strømnettutvalget og Energikommisjonen. Fornybar Norge støtter dette, og har bedt regjeringen om komme på banen og sikre et energipolitisk forlik på Stortinget, slik at det kommer en plan fra nasjonalt hold for hvordan vi skal realisert et kraftsystem med mer kraft og nett og større fleksibilitet.

Fornybar Norge viser ellers til vårt høringssvar om den nye styringsmekanismen for forsyningssikkerhet.

14.4.4 Elsikkerhet

Fornybar Norge mener arbeidet rundt forvaltningsmodell for elsikkerhetsområdet, som ble initiert i 2021 av Justis- og beredskapsdepartementet, bør gjenopptas/revitaliseres. Fornybar Norge støtter kommisjonens anbefaling om å avklare ansvar, oppgaver og myndighet på elsikkerhetsområdet. Vi ser også at det kan være en fordel å få samlet forvaltningen av dette området under færre myndighetsaktører.

14.4.5 Europeisk samarbeid om energisikkerhet og beredskap

Med dagens helhetlige utfordringsbilde, og gitt den anstrengte sikkerhetspolitiske situasjonen, er det viktig at de samfunnsøkonomiske analysene av overføringskapasiteten internt i Norge tar opp i seg geopolitiske sikkerhetshensyn, slik OED vil gjøre det i sin vurdering av det samfunnsøkonomiske grunnlaget for tiltak som gir økt nett- og produksjonskapasitet i Finnmark.

Kommisjonen understreker at mellomlandsforbindelsene er en viktig del av forsyningssikkerheten for strøm. Med mindre vi bygger ut en betydelig overkapasitet av fornybar energi i Norge, vil vi være avhengige av mellomlandsforbindelser. Samtidig skriver kommisjonen at det kan være risikabelt å gjøre seg avhengig av mellomlandsforbindelser, for eksempel i en ekstraordinær situasjon som rammer både Norge og nabolandene våre. En av kommisjonens anbefalinger er å sørge for at Norge sikrer seg et større handlingsrom for å trygge den nasjonale forsyningssikkerheten. Samtidig legger kommisjonen til grunn at det er i Norges interesser å handle med utlandet, ikke minst i lys av at det forventes en strammere kraftbalanse.

Som det fremgår av regjeringens høringsnotat om en ny styringsmekanisme for å bedre forsyningssikkerheten for strøm, har myndighetene anledning til å anvende svært inngripende virkemidler i en situasjon hvor det er vedtatt kraftrasjonering. I en slik situasjon kan man vurdere om eksportrestriksjoner er et relevant virkemiddel, og veie dette opp mot andre muligheter.

Fornybar Norge viser til at en viktig begrunnelse for å bygge ut mellomlandsforbindelser har vært hensynet til norsk forsyningssikkerhet. At vi opprettholder muligheten for import i svært anstrengte situasjoner vil innebære at kraft kan flyte fra omkringliggende områder med relativt lavere knapphet. Mellomlandsforbindelsene gir dermed et viktig bidrag til norsk forsyningssikkerhet, og det er viktig at kapasiteten i størst mulig grad opprettholdes. Dersom Norge reduserer eksportkapasiteten risikerer vi mottiltak fra andre land, som vil innebære at norsk forsyningssikkerhet svekkes.

Fornybar Norge har merket seg de økte forventning fra NATO til medlemslandene knyttet til beredskap for å håndtere angrep mot kritisk infrastruktur, herunder kraftforsyning. Fornybar Norge vil følge EU og NATOs arbeid knyttet til å identifisere trusler mot kritisk infrastruktur, sårbarheter og utvikling av prinsipper for bedre motstandsdyktighet. Fornybar Norge forventer at myndighetene involverer næringen i dette arbeidet på nasjonalt nivå.

14.4.10 Kraftrasjonering

I etterkant av at kommisjonen leverte sin rapport i juni i år, har NVE hatt høring på endring av kraftrasjoneringsforskriften. Fornybar Norge har levert innspill til denne. Noen av våre innspill her er til en kommende veileder til forskriften som må utarbeides:

I og med at forskriften ikke kan ta for seg alle aktuelle situasjoner i detalj, ser vi det som svært viktig at ny oppdatert veileder gir utdypende beskrivelser og tydeliggjøring av flere av punktene i forskriften, f.eks.:

- ansvar og oppgaver i de ulike fasene mot en eventuell rasjonerings situasjon
- terskel for de ulike fasene, hvilke kriterier skal være oppfylt
- prinsipper for fordeling av energi og prioritering av sluttbrukere

Det er positivt at Statsforvalterens oppgaver nevnes spesifikt i nettselskaperens rasjoneringsplaner. Selv om NVE ikke har instruksjonsmyndighet overfor Statsforvalteren, er det allikevel viktig at statsforvalterens oppgaver og plikter tydeliggjøres på et dertil egnet sted. Statsforvalterne har oversikt over statlige myndigheter med regional representasjon i sine fylker, og disse deltar i fylkesberedskapsrådene. Statsforvalteren kan derfor bidra til konsistens i kommunenes prioriteringer i en rasjonerings situasjon

Selv om NVE i dag mener at AMS ikke skal benyttes i en kraftrasjonerings situasjon, åpnes det opp for at man sammen med aktuelle aktører, løpende vil kunne vurdere behovet for mer aktiv bruk av AMS i framtiden. Det er nasjonalt investert store beløp knyttet til AMS og det bør utredes på hvilken måte de teknologiske mulighetene i systemet, herunder eksempelvis «effektrasjenering», kan benyttes som støtteverktøy i en rasjonerings situasjon. Fornybar Norge mener at bruk av AMS og annen teknologi i en fremtidig rasjonerings situasjon trolig vil være både ressursbesparende og mer effektivt. Kraftrasjonerings forskriften regulerer i dag mulighet til å begrense kraftuttaket. For å være vesentlig bedre rustet i en rasjonerings situasjon bør det også foreligge hjemmel for å pålegge «samtidig effektuttak» i nettet, og mulighet til rasjonerings både av kraft og effekt.

Som følge av at situasjoner med kraftrasjenering heldigvis opptrer svært sjeldent, er systemutvikling av AMS ikke noe nettselskapene i utgangspunktet ser på som økonomisk hensiktsmessig. Dersom det fremover ønskes mer aktiv bruk av AMS i en rasjonerings situasjon, bør det derfor jobbes sammen med bransjen for å komme frem til gode løsninger.

14.5.3 Krafforsyningsberedskapen må styrkes

Kommisjonen belyser at det er behov for en gjennomgang av hvilke virksomheter som skal omfattes av KBO-ordningen og at flere sider ved ordningen bør styrkes. Fornybar Norge stiller seg bak en slik gjennomgang og vi mener at REN beredskapen bør omfatte større deler av næringen. Uten bistand fra leverandørene risikerer KBO-enhetene at det kan bli problemer med forsynings sikkerheten, da nødvendig kritisk personell ikke kan få prioritert plass i barnehage eller skole, eller allerede er mobilisert i Forsvaret, HV- eller Sivilforsvaret. Komponenter må transporteres fra lagerplass i Norge eller utlandet til anleggene. Dette er heller ikke mulig hvis personell hos transportøren er utilgjengelig av samme årsaker som nevnt ovenfor. For å ha beredskap med tilgang til spesialkompetanse for utrykning, med eller uten reservedeler, er det nødvendig at leverandørene har andre funksjoner operative og i beredskap, eksempelvis for planlegging, konstruksjon, logistikk og bestilling av reservedeler.

Endringer i trusselbildet og økte ledetider, blant annet som følge av krigen i Ukraina, bør være tungtveiende argumenter for å styrke beredskapen spesielt når det kommer til reservedeler og lagerhold. Fornybar Norge deler derfor kommisjonens syn i at arbeidet med forsynings sikkerhet må inkludere både nasjonale og globale perspektiver.

For å kunne opprettholde tilstrekkelig evne til reparasjon, drift og vedlikehold er nettselskapene og kraftprodusentene, det være seg vann, vind eller sol, avhengig av energientreprenører og leverandører og deres personell og spisskompetanse. I en kritisk situasjon er service- og beredskapsavtaler lite verdt hvis leverandørenes personell ikke er tilgjengelig. Dette kan skyldes mobilisering eller annen utilgjengelighet fordi leverandører til kraftbransjen ikke er definert som kritisk samfunnsfunksjon. Innenfor

andre samfunnsområder har departementene inkludert hele bransjer med sine leverandører i listene over kritiske aktører.

I regjeringens «liste over virksomheter med kritisk samfunnsfunksjon og nøkkelpersonell» (oppdatert 28.06.2021), er det under «*Krafftforsyning*» kun enheter i krafftforsyningenes beredskapsorganisasjon som er nevnt. Videre er det «*kun personell som er nødvendige for å opprettholde forsyningssikkerheten for strøm/fjernvarme på kort sikt*» som er definert som samfunnskritisk. Fornybar Norge mener det er avgjørende at også kritisk personell knyttet til energientreprenørene og leverandørene identifiseres og gis mulighet til å få status som samfunnskritiske, og dermed blir gripbare og tilgjengelige. Dette vil være avgjørende med tanke på lokal/regional kapasitet til gjenoppretting av kraftsystemets funksjon, under og etter en påkjenning, eller plutselig hendelse. Slikt personell bør derfor være identifisert og klassifisert på forhånd.

Fornybar Norge er kjent med at REN, som er utpekt av NVE som KBO-enhet, i brev til Olje- og energidepartementet har tilbudt å etablere og vedlikeholde et system for identifisering av kritisk personell hos norsk krafftforsynings viktigste leverandører. Systemet vil kunne inneholde oversikt over de kritiske leverandørene, nødvendig kompetanse, navn på personer med denne kompetansen, identifikasjon av disse og hvilke reisetillatelser hver enkelt person skal ha. Systemet bør utvikles i samråd med noen viktige leverandører og store KBO-enheter.

Fornybar Norge støtter kommisjonen i at god koordinering mellom leverandører, sluttbrukere og myndigheter i nasjonale beredskapssituasjoner er avgjørende, og at dette arbeidet i større grad bør systematiseres og formaliseres.

14.5.3 Forsyningssikkerhet må inngå som formål i energiloven

Kommisjonen anbefaler å endre formålsbestemmelsen i energiloven slik at den også omfatter forsyningssikkerhet. Fornybar Norge viser til at energilovens formålsparagraf i dag ikke lister opp eksplisitte hensyn som loven skal ivareta, men at disse er mange og til dels motstridende. For vannkraftprodusenter må hensynet til å holde igjen nok vann til "vårknipa" veies opp mot risikoen for flom. På tilsvarende måte er bedre forsyningssikkerhet en gevinst ved økt overføringskapasitet som må veies opp mot kostnadene for natur og miljø. Fornybar Norge er derfor skeptisk til å trekke frem kun ett av flere, viktige hensyn som loven skal ivareta.

Krav til egenberedskap

I likhet med de fleste andre beredskapsområder vil det være tilnærmet umulig å dimensjonere beredskap innen kraftsystemet for hele utfordringsbildet. Fornybar Norge støtter kommisjonen i at virksomheter med kritiske samfunnsfunksjoner, må legge planer for hvordan produksjon og leveranser kan opprettholdes

ved utfall i kraftsystemet. I tillegg må myndighetene sette fokus på viktigheten av god egenberedskap i næringslivet og i befolkningen, og veilede innen området. Dette gjelder spesielt for personer med behov for 100% leveringssikkerhet.

Fornybar Norge deler kommisjonens oppfatning om at en nasjonal oversikt over tilstanden for nød og reservestrøm i virksomheter med kritisk samfunnsfunksjon vil kunne gi et bedre utgangspunkt for å vurdere tiltak for å redusere sårbarhet ved utfall.

14.5.4 Fremtidig modell for elsikkerhetsområdet må avklares

Kommisjonen mener det er nødvendig å avklare fremtidig forvaltnings- og tilsynsmodell på elsikkerhetsområdet, og foreslår en desentralisert forvaltnings- og tilsynsmodell der sektormyndighetene får ansvar innen sitt fagområde ved at DSB avgir ansvar. Dersom det skal velges en sentralisert modell mener kommisjonen det er naturlig at ansvaret for elsikkerhet legges til NVE, da direktoratet allerede har ansvar for forsyningssikkerhet og beredskap. Fornybar Norge støtter denne vurderingen.

15 Elektronisk kommunikasjon

Fornybar Norge støtter kommisjonens anbefalinger vedrørende elektronisk kommunikasjon og digital sikkerhet. Samarbeidet innen beredskap og krisehåndtering, mellom infrastruktureiere og tilbydere i kraftsektoren og ekomsektoren, må videreutvikle og forsterkes. Etablering av samarbeid for raskest mulig gjenoppretting av kritiske ekomlokasjoner må prioriteres.

Justis- og beredskapsdepartementet må tydeliggjøre hvilke land man må unngå å kjøpe teknologi og tjenester fra. Krav og rådgivning innen dette området må spesielt rettes mot virksomheter underlagt sikkerhetsloven og/eller kraftberedskapsforskriften.

19.6.6 Dimensjonere beredskapen for å håndtere katastrofale naturhendelser

I lys av klimaendringene, og med ekstremværet «Hans» friskt i minne, støtter Fornybar Norge kommisjonen i at man fremover må ha fokus på hvordan vannkraftanlegg kan bidra til flomvern. Dette vil i tillegg bidra til mer fornybar energi, parallelt med ivaretagelse av Norges klimaforpliktelser.

Fornybar Norges formål er å jobbe for at Norge hurtigst mulig blir et nullutslippssamfunn med vekst og verdiskaping basert på fornybar energi, elektrifisering og annen utslippsfri energibruk. Fornybar Norge støtter kommisjonen i at beredskap for bortfall i energiforsyningen er et av de viktigste grepene som kan

Fornybar
Norge

gjøres for å ivareta samfunnssikkerheten. Bærekraftige energiløsninger og sameksistens med andre samfunnsinteresser er avgjørende for å sikre resiliens og motstandskraft i en ny tid.

Vennlig hilsen
Fornybar Norge

Åslaug Haga
Administrerende direktør

Kristin H. Lind
Direktør Nett og kraftsystem